

EXPLOATAREA RESURSELOR ANIMALE ÎN AȘEZAREA RURALĂ MEDIEVALĂ (SEC. XVI–XVII D.CHR.) DE LA BUZESCU (COM BUZESCU, JUD. TELEORMAN)

Georgeta EL SUSI

Institutul de Arheologie „V. Pârvan” București

Cercetările arheologice preventive executate în 2011 mai multe puncte pe teritoriul viitoarei „Centuri ocolitoare a municipiului Alexandria” (jud. Teleorman) au scos la iveală câteva eșantioane faunistice din mai multe epoci¹. Localitatea este amplasată în partea de sud a Munteniei în Câmpia Burnazului, la sud de râul Vedea. Cel puțin, în evul mediu și epocile anterioare teritoriul actual al județului Teleorman era una din zonele cele mai bine împădurite din cadrul Câmpiei Române până la marile defrișări din secolul al XIX-lea, fapt consemnat și de hărțile medievale. În harta Marelui Stat Major al Armatei Austriece din 1790–1791 în Teleorman apar împădurite „regiunile nordice și centrale, mai ales între Olt – Călmățui și între Vedea – Teleorman, ce coboară apoi aproape în linie dreaptă până la nord de Călăniște, unindu-se la vest de București cu Codrii Vlăsiei, iar peticele de pădure din jurul Comanei și al Neajlovului sugerează că uriașa pădure din centrul Munteniei se întindea în evul mediu până la Dunăre”². Materialul faunistic ce ne-a fost oferit spre studiu însumează 406 fragmente, provenite din mai multe locații din perimetrul comunei Buzescu. Chiar dacă este redus numeric eșantionul oferă câteva date asupra speciilor de mamifere exploatate într-un sate (sate) medieval din Câmpia Română. Există numeroase mărturii documentare asupra unor aspecte legate de întreținere, transhumanță, vânătoare, negoț, dijmă, etc. Aceste informații, din păcate fac mai puține referiri la „rasele”, tipurile, însușirile morfologice; din acest punct de vedere datele de faună aducând completările necesare.

Punctul **Buzescu 4** a fost localizat la nord de comuna Buzescu, între km 11 + 280 m și km 11 + 420 m, materialul faunistic fiind prelevat din mai multe complexe, excavate în secțiunea S4/sectorul estic. Cele 143 oase de animale provin exclusiv de la mamifere domestice, distribuția lor pe contexte arheologice fiind cea din tabelul 1. Din complexul nr. 8 s-au determinat trei fragmente provenind de la o vită sub-adultă și un rest neidentificat, posibil de la aceeași specie. Din complexul nr. 9 s-au recoltat 40 oase exclusiv de la taxoni domestici. Cele 19 oase de vită aparțin la trei vite sacrificate sub 15–20 luni, pe la 2–2.5 ani și peste 9 ani. Unul din exemplare avea o înălțime la greabăn de 120.2 cm, fiind probabil un castrat, potrivit indicilor estimați (Tabel 4). Cele patru oase de porc provin din scheletul unui exemplar de peste 12 luni. Un femur și două resturi mandibulare provin de la două oi sacrificate în jur de 18 luni și 3–4 ani. Unui cal adult s-au atribuit două falange medii și un radius, toate piesele fiind deteriorate. Din complexul nr. 12 s-au identificat un astragal de porc, aparținând unui animal mare, cu talia de 82.85 cm și două oase

¹ Schuster et alii 2012, p. 282–283.

² apud Țânțăreanu 2010, p. 90.

de vită aparținând unui exemplar sacrificat sub 3–4 ani. Pe lângă cele trei complexe, un număr de 96 resturi provin din strat, distribuția lor fiind următoarea. De la vită s-au identificat 46 oase,

Tabel 1 – Distribuția oaselor din punctul Buzescu 4/ S4 Est

Complex	Cpl. 8	Cpl. 9	Cpl. 12	Strat	Total	%	NMI	%
Bos taurus	3	19	2	46	70	67.96	7	41.18
Sus s. domesticus		4	1	10	15	14.56	3	17.65
Ovis/Capra		3		5	8	7.77	3	17.65
Equus caballus		3		5	8	7.77	2	11.76
Canis familiaris				1	1	0.97	1	5.88
Felis domestica				1	1	0.97	1	5.88
Domestice	3	29	3	68	103	100	17	100
Așchii	1	11		28	40			
Total mamifere	4	40	3	96	143			
Total eșantion	4	40	3	96	143			

reprezentând trei exemplare, sacrificate sub 2–2.5 ani, în jur de 3–4 ani și peste această limită. Este interesant împungătorul realizat prin prelucrarea extremității distale a unui radius (Fig. 2). De asemenea, pe o mandibulă stângă de vită s-a constatat o inflamație (un abces dentar) la nivelul lui M1/M2, în urma căruia au picat molarii respectivi. Tot ca aspect patologic semnalăm pe o maxilă stângă a unei vite mature, cu o uzură inegală a dentiției (Fig. 3).

Tabel 2 – Distribuția oaselor conform regiunilor anatomice la Buzescu 4/ S4 Est

Element anatomic	Bos taurus	Ovis aries	Capra hircus	Ovic.	Sus scrofa dom.	Canis fam.	Felis dom.	Equus cab.
Neurocranium	6							
Viscerocranium+dentes	2			1				1
Mandibula+dentes inf.	10			1	3		1	
Epistropheus	1							
Vert. cervic.	3							
Vert. thorac.	4				1			
Vert. lumb.	1							
Costae	11				5			
Scapula	2							
Humerus	4				2			
Radius	4	2	1					1
Ulna					1	1		
Carpalia								1
Metacarpus	1							
Pelvis	2				1			1
Femur	3	1						
Tibia	5			2	1			
Fibula								
Talus	1				1			1
et Tarsalia	1							
Metatarsus	6							
Phalanx 1	2							1
Phalanx 2	1							2
TOTAL	70	3	1	4	15	1	1	8

De la porc s-au păstrat zece oase de la un exemplar femel de peste 12 luni. Cele patru spăr-turi de radius şi tibie provin de la o oaie sub-adultă. Cele cinci resturi de cal (astragal, falangă proximală, premolar superior II, os pisiform, spărtură de acetabular) sunt de fapt elemente de mărime mică, antrenate cu pământul de circulaţie dintre complexe. Oasele provin de la un exemplar mort în jur de 11–12 ani³, potrivit stadiului de uzură şi înălţimii lui P². Câinelui îi aparţine un fragment de ulnă epifizată proximal, cu SDO–27.5 mm, ce ar sugera un exemplar mare. De la o pisică provine o mandibulă dreaptă cu lungimea jugală de 27.5 mm, valoare destul de mare. Aşadar, în eşantionul din această locaţie domină vitele cu 67.96% pe fragmente, urmare de porcine cu 17.65%, ovicaprine şi cabaline cu câte 7.77%. Ca număr minim de indivizi (NMI) statisticile relevă o pondere de 41.18% a vitei, porcinele şi rumegătoarele mici însumează câte 17.65%, iar calul circa 11.56%. Cei doi indivizi de câine şi pisică totalizează fiecare câte 5.88%. Distribuţia oaselor pe regiuni anatomice indică o frecvenţă ceva mai mare a elementelor din membrele posterioare (cam 31.1%), mai puţin reprezentate sunt membrele anterioare (19.41%), scheletul axial şi resturile cefalice reprezentând peste 50% (Tabel 2).

Punctul **Buzescu 6**, plasat între km 10+520 – 10+680 s-a dovedit cel mai spectaculos, acolo putându-se cerceta o necropolă medievală cu 48 de morminte, cât şi bordeie medievale, ceea ce sugerează potenţiala existenţă a unei aşezări în zona necropolei. Materialul osteologic provine din patru complexe şi din strat, însumând 256 oase de mamifere. Repartiţia oaselor de animale pe regiuni anatomice (Tabel 5) indică, cel puţin în cazul bovinelor un procent de 50.5% resturi de schelet axial, doar 34% elemente de schelet apendicular şi 15.3% resturi cefalice. Complexul nr. 1 a furnizat 41 oase dintre care 16 resturi aparţinând exclusiv taxonilor domestici. Cele şase oase de vită provin de la un animal sacrificat în jur de 18–24 luni iar cele cinci oase de suine provin de la o femelă sacrificată între 2.5–3 ani. Ovicaprinelor le aparţin patru resturi ale unui individ imatur corporal iar un fragment de radius provine de la un câine. Moluştelor le aparţin două valve de scoică de râu. Complexul nr. 2 a furnizat 22 resturi faunistice, dintre care opt au fost atribuite unei vite sacrificate în jur de 3.5–4 ani şi alteia sub 2.5–3 ani. Alte opt oase provin de la un porc tăiat sub un an, un altul de peste un an şi altul de 2–2,5 ani. Cele două resturi de ovicaprine sugerează un animal de peste 12 luni. O tibie de iepure şi două valve de scoică completează lista taxonilor identificaţi în acest complex. Materialul bovinelor este prevalent în complexul nr. 4, astfel că din cele 41 oase atribuite lor, 35 sunt coaste şi vertebre ale unui singur exemplar. Aceluiaşi individ de peste 9 ani aparţine şi partea stângă a unui craniu, ce include osul incisiv, cornul, frontalul, orbita şi bazioccipitalul. Diametrul mic al cornului este de 46 mm, pereţi sunt ruгоşi şi groşi. Potrivit măsurătorilor dentiţiei, lungime jugală/ lungime molari/ M3 – 135/83/37.5 mm (vezi datele metrice din anexă) este posibil ca animalul respectiv să fie un mascul. Din acelaşi context provine şi o mandibulă dreaptă de la un exemplar de 18–24 luni. De la un cal s-a determinat un metatars cu lungimea maximă 273 mm, provenind de la un exemplar cu o înălţime la greabăn de 140.18 cm (Fig. 1). Potrivit indicelui diafizar cu valoarea de 10.81, piesa sugerează un exemplar de talie medie, cu extremităţile subţiri, desigur utilizat şi la călărie.

Tabel 3 – Distribuţia oaselor din punctul Buzescu 6

Complex	Cpl. 1	Cpl. 2	Cpl. 4	Cpl. 5	Strat	Total	%	NMI	%
Bos taurus	6	8	41	89	32	176	80	16	47.06
Sus s. domesticus	5	8		4	1	18	8.18	7	20.59
Ovis/Capra	4	2		1	2	9	4.09	3	8.82
Equus caballus			1	10		11	5	4	11.76
Canis familiaris	1		1	1		3	1.36	2	5.88

³ Levine 1982, p. 234, 249.

Complex	Cpl. 1	Cpl. 2	Cpl. 4	Cpl. 5	Strat	Total	%	NMI	%
Domestice	16	18	43	105	35	217	98.64	32	94.11
Cervus elaphus					1	1	0.45		
Lepus europaeus		1				1	0.45	1	2.94
Meles meles			1			1	0.45	1	2.94
Sălbatic		1	1		1	3	1.36	2	5.88
Identificate	16	19	44	105	36	220	100	34	100
Așchii	23	2			6	31			
Total mamifere	39	21	44	105	42	251			
Moluște	2	1			2	5			
Total eșantion	41	22	44	105	44	256			

În locație s-au găsit câteva oase întregi din scheletul appendicular și coloana unui câine (Fig. 4). Scheletul este incomplet, lipsesc craniul, coloana, oasele labelor, animalul respectiv având în momentul decesului sub 5–8 luni, constatare realizată pe baza omoplaților și humerusurilor nefuzionate distal. Chiar și la această vârstă, cu oasele lungi fără epifize, s-a estimat înălțimea animalului la aproximativ 41–42 cm. Cu siguranță la maturitate ar fi atins o talie înaltă, fiind vorba, probabil era un exemplar robust, de pază. E greu de spus în lipsa altor elemente arheologice, dacă animalul respectiv a murit pur și simplu și a fost aruncat în groapa (?) respectivă. Printre speciile sălbatice amintim un schelet incomplet de la un bursuc tânăr, incluzând mandibula dreaptă cu M2 neerupt, humerusurile, ulna dreaptă, femurele și tibiile. Probabil este vorba de un animal mort în vizuină, fie a fost prins. Complexul nr. 5 a furnizat 105 resturi animaliere, dintre care 89 aparțin vitei. Este vorba de material provenit de la minimum nouă animale, dintre care patru au fost sacrificate sub 3–4 ani (unul pe la 6–9 luni, două pe la 2–3 ani), unul pe la 3,5–4 ani și patru între 6–9 ani (Fig. 5). În material există fragmente din partea dreaptă a unui craniu de la o bovină de circa 6–9 luni (M1 în erupție III). S-a păstrat maxila, cornul cu diametrele de 54/42 mm, zona intercornuală, frontalul (aspect ușor concav) și o parte din bazioccipital. Craniul va fi fost spart, ca și în primul caz pentru extragerea creierului. Dintr-un alt craniu s-au păstrat fragmente din partea dreaptă a craniului, incluzând cornul rupt la bază, frontalul și parietalul. Conform datelor metrice (diametrele de 33/34.5 mm), probabil este vorba de o femelă. Foarte multe oase întregi au oferit date prețioase asupra taliei vitelor respective. Potrivit acestora, pe radiusuri s-au obținut valori de 107 și 112.6 cm. Pe două metacarpe provenite de la un castrat și un mascul s-au estimat valori de 125.6 cm și 121.5 cm (Tabel 4). Pe un metatars s-a estimat o înălțime la greabăn de 111.2 cm (mascul) iar pe o tibie avem o valoare de 108.3 cm (posibil femelă). Per ansamblu s-a estimat o variație a înălțimii la greabăn de 107.1–125.6 cm, cu o medie de 114.38 cm (n=6). Pe o mandibulă de la un exemplar de 6–9 ani s-a înregistrat un fenomen

Tabel 4 – Dimensionările oaselor de vită de la Buzescu

Piesă	Metacarp			Metatars	Radius		Tibie
Complex	Cpl. 9	Cpl. 5	Cpl. 5	Cpl. 5	Cpl. 5	Cpl. 5	Cpl. 5
GL	180	188	192	198	249	262	314
Bp	57	57	60.5	49.5	65.5		81
SD	31	33	38	38		37.5	34
Bd	59.5	58.5	65	65	62	67	54.5
Indice proximal	17.22	17.55	19.79	25			
Indice diafizar	31.67	30.32	31.51	14.14		14.31	10.83
Indice distal	33.06	31.12	33.85	22.73			
Sex	C	C	M	M	F	F?	F?
Talie (Matolcsi, cm)	120.2	125.6	121.5	111.2	107.1	112.6	108.3

de oligodonție, adică P₂ a picat și alveola s-a obturat. Din același complex s-au recoltat și 10 oase de cal, aparținând la minimum trei animale, două sub 3.5–4 ani și unul peste această limită. Unul din radiusuri este neepifizizat distal, fără această epifiză are o talie de 136.7 cm, după concreșterea epifizei sigur ar fi atins o talie poate chiar peste 140 cm. O falangă proximală cu lungimea 88 mm și indicele diafizar 38.63 provine de la un exemplar cu extremități subțiri, de călărie. Cele patru oase atribuite porcului provin de la minimum trei exemplare, unul tăiat sub un an, altul între 2–3 ani și altul pe la 5–7 ani. Cele patru oase atribuite porcului domestic aparțin la trei exemplare, unul tăiat sub un an, altul între 2–3 ani și altul pe la 5–7 ani. Un radius întreg, nedimensionabil pe lungime datorită deteriorării a fost atribuit unui un câine, robust ca și conformație corporală. Din strat s-au prelevat 44 oase, dintre care două sunt valve de scoică de râu și restul de la mamifere. Un singur fragment dintr-un perete de corn a fost atribuit cerbului. Probabil că nu este vorba de un animal vânat ci un corn cules pentru prelucrare. De la bovine provin 32 oase, dintre care 20 sunt coaste, acestea aparțin unui animal tăiat peste 9 ani și altuia sub 3.5–4 ani. De la un exemplar suin provine o ulnă iar de la un ovicaprin o spărtură de metatars și alta de tibie.

Având în vedere materialul analizat din această locație, de altfel cel mai consistent, se apreciază că bovinele prevalează în procent de 80% pe resturi și 47% pe NMI urmate de porcine, cu 8% pe resturi și 20.59% pe NMI. Calul totalizează 5% pe fragmente și 11.76% pe indivizi, devansând ovicaprinele. Acestea totalizează doar 4% pe resturi și 8.8% pe indivizi. Sacrificările vitelor se făceau în proporție de 50% până la atingerea maturității corporale, procentajul animalelor

Tabel 5 – Distribuția oaselor conform regiunilor anatomice la Buzescu 6

Element anatomic	Bos taurus	Ovis aries	Ovic.	Sus scrofa dom.	Canis fam.	Equus cab.	Meles m.	Lepus sp.
Neurocranium	4	1			1*	1	1*	
Viscerocranium	6			1				
Mandibula+dentes inf.	17	1		4		2		
Atlas	1							
Epistropheus	5							
Vert. cervic.	7							
Vert. thorac.	17			1				
Vert. lumb.	2		1					
Sacrum	2							
Costae	55			1				
Scapula	4			2				
Humerus	8	1		4		1		
Radius	6				2	3		
Ulna	1			1		1		
Metacarpus	4	1						
Pelvis	10			2				
Femur	12			1		1		
Tibia	4		2	1				1
Talus	3		1					
Calcaneus	3							
Metatarsus	3	1				1		
Phalanx 1	1					1		
Phalanx 3	1							
TOTAL	176	5	4	18	3	11	1	1

* – schelete întregi, notate cu valoarea 1

ținute peste 6–9 ani fiind de 37.5% (Fig. 5). Este clară folosirea vitelor la tracțiune (să notăm prezența castraților), munci agricole și produse lactate. Utilizarea lor pentru carne avea în vedere tăieri importante după 1–2 ani (deci nu ca viței de lapte), vizând mai ales masculi. Exploatarea porcului nu viza exemplarele tinere, ci cele care, fie se apropiau de un an, fie au depășit. Concret, din cei minimum șapte indivizi estimați, 28.57% este procentul indivizilor tăiați spre un an și 71.43% peste această vârstă. Dintre animalele ce au depășit un an 42.86% este procentul animalelor tăiate între 2–3 ani și 14.29% între 5–7 ani. Ca și caracteristică a exploatării porcinelor, remarcăm predomină animalele ținute mai mulți ani, ca reproducători evident. Așadar se urmărea, nu atât creșterea porcului pentru nevoile proprii ci înmulțirea efectivului și obținerea unui spor, probabil pentru negoț, ori îndeplinirea unor obligații ale comunității respective (dijma porcilor, de pildă). În acest sens, pentru epoca respectivă există documente referitoare la scutirea unor sate din județul Teleorman de dijma porcilor (râmătorilor) sau dijma oilor⁴. În privința exploatării ovicaprinelor, nu putem face prea multe observații, este vorba doar de trei animale, nici unul dintre ele nefiind tăiat în stadiul juvenil. Ceea ce surprinde în cazul cabalinelor este că din cele patru exemplare prezumate potrivit eșantionului de la Buzescu 6, două animal au murit (?) sau au fost tăiate (din varii motive) înainte de a atinge 3.5–4 ani. Să fie vorba de consumarea animalelor, cu atât mai mult cu cât sunt prezente oase din părți corporale cu valoare alimentară (femure, radiusuri), un humerus chiar are urme de tăiere deasupra epifizei distale. Oase de specii care să ateste vânatoarea nu am găsit în această locație.

Buzescu 7. Situl se află la cca. 1 km nord de comuna Buzescu, între km 11 + 920 și km 12 + 040, de aici s-au analizat resturi de faună provenite exclusiv din următoarele complexe medievale: complex nr.5 – cuptor (un femur de vită și trei spărturi dintr-o tibie, de la un exemplar imatur corporal); complex nr. 6 – groapă, surprinsă și în profilul de sud al sitului conținând trei așchii de talie mare, posibil vită.

Concluzii. Legat de caracteristicile morfo-dimensionale ale animalelor domestice prezente cu resturi în eșantioanele analizate, se pot preciza următoarele aspecte. Bovinele identificate în așezare aveau o conformație puțin robustă cu excepția unor exemplare (probabil masculi), ceva mai „bine făcute”, cu valori ale înălțimii la greabăn oscilând între 107–125.6 cm, cu o medie de 115.2 cm. Dimorfismul sexual este pregnant după cum s-a observat la calcularea taliei. Exemplarele erau ceva mai robuste decât cele identificate în nivelele din secolele XIV–XV la Radovanu, pentru care s-au obținut valori ale taliei unor exemplare femele de 102 cm și 110.8 cm⁵. Vitele din așezarea de la Piua Petrii (sec. XV–XVI) înregistrează o variație de 105–128.9 cm, cu o medie de 116.7 cm⁶ iar cele de la Brăila valori de 117.6 cm și 124.8 cm⁷. Per ansamblu, media valorilor de la Buzescu este ceva peste valoarea estimată pentru bovinele așezărilor dintre sec. XIV–XVII din Muntenia și Moldova, aceea fiind de 112.2 cm (111.4–112.9 cm)⁸. Mai avem ceva date metrice pentru oasele din două campanii arheologice de la cetatea Turnu (Turnu Măgurele)⁹. Potrivit acestora¹⁰, talia vitelor este de 103.88–110.04 cm pentru femele, 125.14 cm pentru masculi și 132.39 pentru un exemplar castrat. Per ansamblu s-a obținut o variație de 103.88–132.39 cm, cu o medie de 115.82 cm, ceva mai mare decât a vitelor din sec. XIV–XVII. Posibil ca materialul

⁴ DRH 1972, doc. 104, p. 181–183, DRH 1972, doc. 105, p. 183–185.

⁵ Haimovici 2008, p. 114.

⁶ Bejenaru 2003, p. 228.

⁷ Bejenaru 2003, p. 228.

⁸ Bejenaru 2003, p. 228.

⁹ Bălășescu/Radu 2009, p. 225.

¹⁰ Mulțumim colegilor Adrian Bălășescu și Valentin Radu pentru datele inedite puse la dispoziție, în vederea întocmirii articolului de față.

este mult mai târziu decât sec XVII, în timp înregistrându-se o îmbunătăţire a unor parametrii corporali ai vitei. Populaţiile de bovine din evul mediu din România reprezintă tipurile care au stat la baza constituirii rasei Sură de Stepă (aparţinătoare familie de rase Podolice). Într-o lucrare recentă se apreciază că, până în anul 1850, această rasă primitivă ocupa aproape întreaga suprafaţă a ţării cu excepţia regiunii carpatice, unde probabil era răspândită o alta vită primitivă, de talie mai mică – cea de munte, numită şi Mocăniţa, condiţiile ambientale având o influenţă decisivă în formarea acestor rase. Intervenţia omului este neînsemnată, cele două rase, suferind puţine modificări de-a lungul secolelor, în ceea ce priveşte aspectul morfologic şi aptitudinile de producţie. Sura de Stepă este o rază rezistentă la boli şi cu bune posibilităţi de valorificare a hranei cu valoare nutritivă scăzută. Au existat mai multe varietăţi ale acesteia, formate în anumite regiuni, Ialomiţeană, Bucşană, Dobrogeană, Transilvăneană şi Moldovenească¹¹. Despre ovicaprine, eşantioanele noastre nu permit aprecieri de natură morfo-dimensională, se pare că puţinele date metrice se înscriu în parametrii existenţi în literatura de specialitate pentru această perioadă. De pildă, în materialul de la Turnu s-au identificat exemplare de caprine cu talia de 67–68 cm (media – 66.85 cm) şi ovine de 61.7–64.5 cm. Pentru materialul din sec. XV–XVII de la Brăila se dă o valoare de 72.5 cm, iar pentru Piua Petrii o variaţie de 59.7–66.4 cm, cu o medie de 63 cm¹². Referitor la cabaline, avem un singur exemplar pentru care s-a estimat o talie de 140,18 cm, extremităţile animalului respectiv fiind subţiri. Şi alţi indici ai falangelor indică existenţa unor exemplare cu extremităţi subţiri, tipice exemplarelor de călărie, dar totuşi de înălţime medie. Este vorba de o rasă locală, neameliorată, ea nu se apropia de talia cailor „turceşti”, „arăpeşti” sau „dobrogineşti”, importuri din Imperiul otoman¹³. Exemplare şi mai mici ca talie (131.63 cm, 135.57 cm) s-au identificat în materialul din cetatea Turnu. Individul de la Turnu avea extremităţile semigracile, cf. indicelui diafizar de 14.84. Potrivit documentelor vremii, se pare că existau deja mai multe rase (varietăţi) de cai: calul turcesc, calus prus (prusac?). De pildă într-un document de la 1511 Vlad cel Tânăr menţionează că „slugerul Vârjoghie din Voievodeşti îi dăduse un cal turcesc pentru 3000 de aspri, pe care domnul l-a dat la unguri când s-a făcut pace cu craiul”¹⁴ sau „domnitorul Vlad Înecatul dăruise jumătate din satul Islaz lui Fărtat, pentru că acesta îi adusese domnia de la Poartă şi pentru care cheltuisese 20.000 de aspri şi patru cai pruşii”¹⁵. Sau în călătoria în Tara Românească la 1657 a lui Clas Brorsson Ralamb, se spune că „aici se vedeau cei mai frumoşi cai turceşti”¹⁶. Din păcate, materialele faunistice nu prea au evidenţiat oase de la exemplare turceşti, evident acestea fiind folosiţi predilect la călărie, lupte nu vor fi ajuns în gropile menajere ale aşezărilor. Referitor la aspectul robei (culorii) acestor cai există diverse relatări. „iar Staico spătarul a cumpărat în zilele lui Vintilă voievod o moşie pentru 2 cai frumoşi şi buni, un cal roib breaz şi alt cal pag pentru 2000 aspri”¹⁷. „Şi domniei mele i-au dat un cal bun, alb” (este vorba de domnitorul Radu cel Mare)¹⁸. „Un cal turcesc preţuia la 1000 aspri iar celălalt românesc la 500 aspri” (pe la 1564)¹⁹.

Un alt aspect interesant este cel al raporturilor interspecifice şi frecvenţei speciilor de mamifere identificate în eşantionul nostru. Conform procentajelor obţinute în cele două locaţii de la Buzescu, vita înregistrează 67–80% pe fragmente şi 41–47% pe NMI. Locuitorii utilizau carnea

¹¹ Creangă et alii 2013, p. 87–88.

¹² Bejenaru 2003, p. 233.

¹³ apud Apetrei 2008, p. 65.

¹⁴ apud Tănăsăreanu 2010, p. 89.

¹⁵ apud Tănăsăreanu 2010, p. 89.

¹⁶ Călători străini despre Țările Române 1973, p. 610.

¹⁷ DRH 1983, doc. 115, p. 129–130.

¹⁸ DRH 1972, doc. 40, p. 87–92.

¹⁹ DRH 1983, doc. 298, p. 328–329.

de bovine, animalele fiind sacrificate mai ales după 6–9 ani. Masculii erau tăiați în stadii ceva mai timpurii. Vita era utilizată ca animal de tracțiune (evidențierea fenomenului castrării), produse lactate și piei. Potrivit unor documente legate de exportul Țării Românești la mijlocul sec. XVIII-lea „se scoate din Țara Românească un număr mare de piei de bou și de bivol care sunt mai mici și mai puțin prețuite ca cele din Moldova”²⁰. Ponderea porcului și rumegătoarelor mici în consum este mică. Porcul înregistrează 8–14% ca resturi și 17–20% ca nr. de indivizi, iar rumegătoarele mici 7–4%, respectiv 17–8%. Aceste procentaje contravin întrucâtva datelor pe care le furnizează documentele. De pildă, creșterea oilor avea o amploare mult mai mare, pe măsură ce Poarta otomană solicita tot mai multe animale pentru aprovizionarea capitalei, ca să nu mai vorbim de „vama oilor”²¹. Ponderea oaselor de cal este cel puțin egală sau o depășește pe ce a oilor, nu excludem consumul ocazional al cărnii acestui mamifer. Dată fiind totuși cantitatea mică de resturi de faună colectate din locuirea respectivă, probabil că ponderea alimentelor de origine animală în hrana comunităților respective va fi fost redusă, posibil că produsele vegetale să fi fost predominante în dietă. Legat de vânatoare, nici nu surprinde absența oaselor de vânat mare, cerb, mistreț, căprior, urs, etc mamifere amintite în documentele vremi ca fiind comune și numeroase în țara Românească. Cu siguranță anumite legi vor fi interzis vânarea și consumul acestora de către comunitățile rurale. Astfel explicăm prezența doar a iepurelui ca specie vânată și consumată, restul de corn de cerb nu implica vânarea, mai degrabă folosirea cornului cules pentru prelucrare. Să notăm practicarea ocazională a culesului de scoici, așa cum o relevă prezența cinci cochilii de scoică de râu. Utilizarea altor resurse alimentare obținute prin pescuit ori creșterea păsărilor nu a fost evidențiată.

Bibliografie

- Apetrei 2008 = C. N. Apetrei, Anexele gospodărești ale reședințelor boierești din Țările Române (secolele XIV–XVI) în „*Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați*”, Seria 19, Istorie, tom VII, 2008, p. 59–74.
- Bălășescu/Radu 2009 = A. Bălășescu, V. Radu, Raport arheozoologic preliminar asupra faunei din Cetatea Turnu, Turnu Măgurele – Campania 2008, în „*Cronica Cercetărilor Arheologice. Campania 2008*”, p. 225.
- Bejenaru 2003 = L. Bejenaru, *Arheozoologia spațiului românesc medieval*, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2003.
- Călători străini 1973 = *Călători străini despre Țările Române*, vol V, Editura Științifică, 1973, București, www.dacoromanica.ro
- Călători străini 1997 = *Călători străini despre Țările Române*, vol IX, 1997, Editura Academiei Române, 1997, București, www.dacoromanica.ro
- Creangă et alii 2013 = Șt. Creangă, D. L. Dascălu, E. Ruginosu, I. Borș, D. A. Ilie, A. Cean, *Demographic study on total Sura de Stepă breed population in Romania, Cercetări Agronomice în Moldova*, vol XLVI, nr. 2/154, 2013, p. 85–97, DOI: [10.2478/v10298-012-0086-6](https://doi.org/10.2478/v10298-012-0086-6)
- DRH 1972 = *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. II, București, 1972.
- DRH 1983 = *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. V, București, 1983.
- Haimovici 2008 = S. Haimovici, Studiul unui material arheozoologic provenit din situl medieval (sec. XIV–XV) de la Radovanu în „*Acta Moldaviae Septentrionalis*”, 5–6, Botoșani, 2008, p. 107–115.
- Levine 1982 = A. M. Levine, *The use of crown height measurements and eruption-wear sequences to age horse teeth, Aging and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites*, BAR 109, 1982, p. 223–251

²⁰ Călători străini despre Țările Române 1997, p. 397.

²¹ apud Țânțăreanu 2010, p. 88

- Schuster et alii 2012 = C. Schuster, A. Doboş, D. Sârbu, A. Ghenghea, M. Constantin, N. Midvichi, P. Mirea, I. Torcică, C. Bem, V. Opriş, Buzescu, comuna Buzescu (Centura ocolitoare a municipiului Alexandria) în „Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2011. A XLVI- a Sesiune Naţională de Rapoarte Arheologice”, Târgu Mureş, 23–26 mai 2012, Bucureşti, p. 282–283.
- Țănăreanu 2010 = E. Țănăreanu, *Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV–XVII. Temeiuri istorice și arheologice*, Seria Publicațiile Muzeului Județean Teleorman, I, Editura Renaissance, 2010, Bucureşti.

EXPLOITATION OF ANIMAL RESOURCES IN A RURAL MEDIEVAL SETTLEMENT (16TH–17TH CENTURY AD) AT BUZESCU (COM. BUZESCU, DEP. TELEORMAN) (Abstract)

The faunal sample in question comes from preventive archaeological research in several points, on what was to be „circuitous belt of Alexandria” (dep. Teleorman), during 2011’s campaign. Overall, 406 animal bones have been analyzed, of which 143 were collected from Buzescu 4 location, 256 bones from Buzescu 6 and only seven fragments from Buzescu 7. The material exclusively derives from a medieval rural settlement, dated between the 16th–17th centuries AD and located in the Burnaz Plain. According to statistics domestic segment prevails by 99.09%, the wild one recording below 1%. Livestock economy was based on cattle breeding, in our material they total about 76.76%, followed by pig with 10.1%, sheep and goats with 5.2% and horse with 5.81%. Hunting was occasionally practiced or not at all. A single bone of a captured hare was identified. From a red deer antler comes a small fragment, as waste from processing activity of this raw material. Rather the antler was picked, and unlikely the animal was hunted. A badger skeleton was found in a pit, and it is difficult to assert whether it is a dead animal in a burrow or it was really caught, probably for fur. Cattle specimens were less robust, with some full-bodied individuals (probably male), with heights at the withers oscillating between 107–125.6 cm, average – 115.2 cm. No data about small ruminants and pig body size were obtained. Regarding the horses, we have one specimen with a height of 140.18 cm and slender extremities. The text utilizes information from ancient documents about characteristics of some domestic mammals, their value, using, trade etc.

Date metrice bovine, cf. A. von den Driesch, 1976

Mandibula	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz.6
L P2-M3	135	128	129 (alv)	131	127	
L M1-M3	83	87.5		82	86	
L M3	37.5	38		34	37.5	38
Vârsta	> 9 ani	6.5–9 ani	mat	6.5–9 ani	6.5–9 ani	3–4 ani

Coarne	Buz.6	Buz.6	Axis	Buz.6	Buz.6	Buz.6
Diam mare	33		LCDe	102.5		123
Diam mic	34.5	46	BFcr	74	78	
			SBV	43.5	47	49.5

Scapula	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Humerus	Buz.6	Buz.6
SLC	53		32	B t		75
GLP	70	62	48	Bd	65	
LG	55	52	40			

Radius	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz. 4	Buz. 4
GL	249	262	67	76.5		
Bp	60.5		74.5	85	67	
BFp	65.5		37	41	70	
Dp	34	34			37	
Bd	62	67				
Dd	38	40				44.5

Coxal	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Femur	Buz.6	Buz.6
LA	58	61	62	64	Bd	79	83

Sacrum	Buz.6	Ph 1	Buz. 4	Buz. 4	Buz. 4
GL	191	GL	52	61	63
GB	52	Bp	27	31	30

Tibie	Buz.6	Talus	Buz. 4	Buz.6	Buz.6	Calcaneu	Buz.6
GL	314	GLl	68		68	GL	117.5
Bp	81	GLm	60.5	60.5	62	BG	41
SD	34	Bd		46	48		
Bd	54.5						
Dd	40						

Metacarp	Buz. 4	Buz.6	Buz.6	Buz.6	Metatars	Buz.6	Buz.6
GL	180	188	192		198		
Bp	57	57	60.5	61	49.5	41	45
Dp	36	34.5	38	36.5	45	40.5	44.5
SD	31	33	38		28		
Bd	59.5	58.5	65		55.5		
Dd	30	29.5	30		29.5		

Fig. 1 – Metapodii de cal și vită/ Metapodials from horse and cattle

Fig. 2 – Unealtă din radius de vită/Implement from cattle radius

Fig. 3 – Maxila de vită cu patologie (uzură inegală)/ Pathology on cattle maxilla (uneven wear)

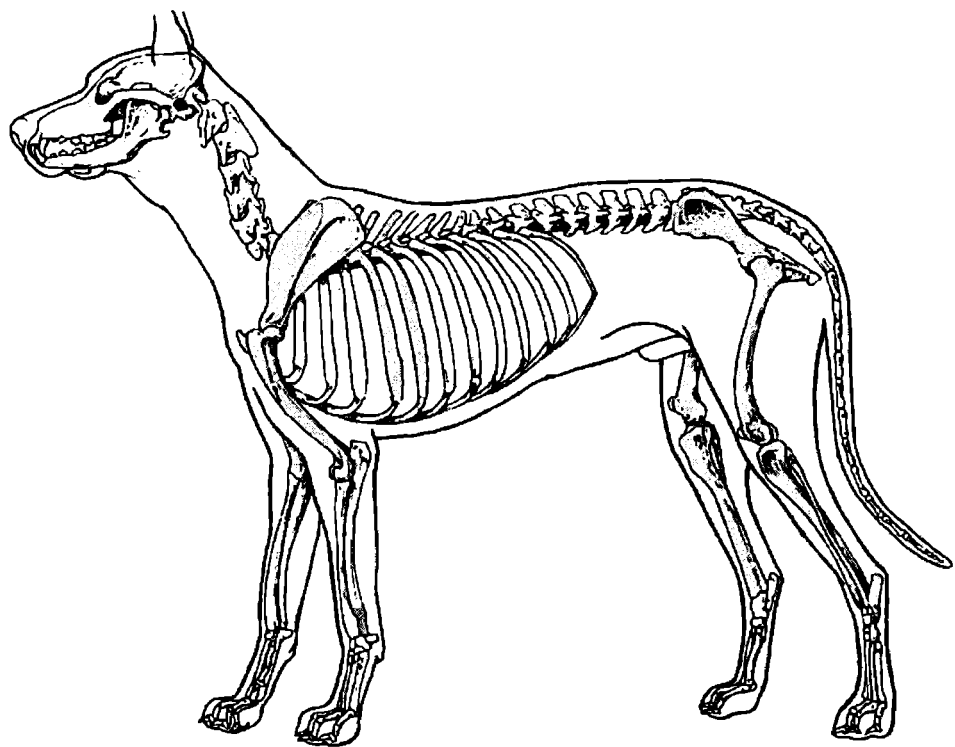

Fig. 4 – Reprezentarea oaselor prezente pe scheletul de câine din complexul 4/Buzescu
6/ Representation of bones from complex 4/Buzescu 6 on a dog skeleton

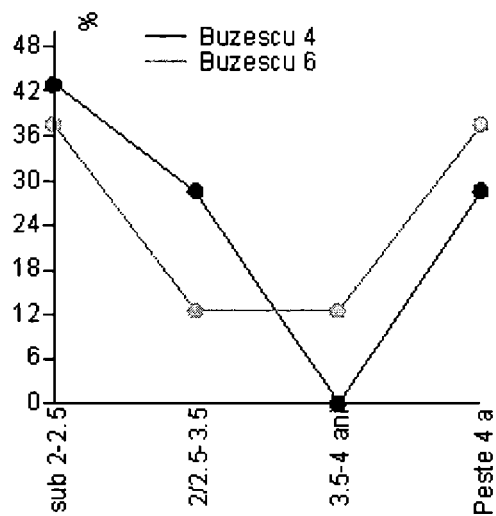

Fig. 5 – Vârste de sacrificare ale bovinelor la Buzescu 4 și 6/ Kill-off patters of cattle from Buzescu 4 and 6